

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 5185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Piechtige openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie van het Hof van Beroep te Brussel op zaterdag, 7 december 1957.

MEESTER TONY BERGMANN'S "ERNEST STAAS"

Rede uitgesproken door Mr. Paul-Ernest Van Cauter.

De Omwenteling van 1830 had voor de Nederlandse taal in België rampspoedige gevolgen. Het Voorlopig Bewind, dat de pas geboren Belgische staat in zijn eerste stappen moest leiden, bandte het Nederlands als officiële taal uit de wetgeving, de administratie, het gerecht, het leger en het onderwijs. Deze ongehoorde toestand werd geenszins ernstig gewijzigd in feite, hoewel theoretisch artikel 23 van de Grondwet reeds sedert 7 februari 1831 het gebruik der talen voor vrij verklaarde, met dien verstande dat het slechts door een wet zou kunnen worden geregeld voor de handelingen der openbare overheid en voor de gerechtszaken. Deze regelende wetgeving kon trouwens pas na een eeuw verbeten strijd worden afgedwongen in de jaren 1928 tot en met 1935 (1).

De aldus overwonnen Nederlandse landstaal werd door de hogere leidende standen uitgestoten en veracht. Zij bleef slechts schuchter voortleven in de kleine burgerij en bij de gemene man van het volk; zij werd nog alléén letterkundig beoefend, slecht gesproken en op afschuwelijke wijze geschreven door enkele idealistische maar ongeschaafde rederijders, zonder veel literaire pretentie, wier gebrekkige geschriften niet méér waren dan de karikatuur ener letterkunde (2).

Zulkdanige toestand, hoe ontmoedigend en bijna hopeloos ook, zou nochtans het uitgangspunt worden van een nationale bezieling en een literair romantisme die enkele mensen, wier Vlaamse geest spijs alles was gaaf gebleven, ertoe brachten, door taalstudie, in het leven te roepen, wat later de Vlaamse Beweging zou heten.

Jan Frans Willems, Prof. J. David, Jonker Blommaert, Prof. Serrure, Ferdinand Snellaert en Prof. Bormans, hebben het mirakel bewerkt, het Vlaamse land uit het literaire niet terug te halen en te heroveren voor de Nederlandse cultuurgemeenschap, de Vlaamse geest opnieuw vaardig te maken en, door hun taalstudie, de wegen te openen op dewelke de schrijvers van scheppende kunst zouden kunnen verder schrijven (3).

Het zuiver romantisme van Prudens Van Duyse en Karel Ledeganck te Gent en van Hendrik Conscience en Theodoor Van Rijswijk te Antwerpen, zou echter weldra, rond 1850, onder invloed van de werken van Honoré De Balzac en Gustave Flaubert in de Franse literatuur, overslaan naar een gematigd romantisch realisme bij de Vlaamse jongeren.

Bij de scheppende kunstenaars, die in dit tijdvak romantisch-realistisch proza voortbrachten in Vlaanderen, neemt Meester Tony Bergmann een gans afzonderlijke plaats in, hoog verheven boven het grijze geschrijf van Conscience's tijdgenoten (4).

• • •

Anton Bergmann werd te Lier geboren op 29 juli 1835. Zijn vader Joris Bergmann was advocaat en zou van 1853 tot 1872 burgemeester blijven van deze stad, alwaar hij met Jan Frans Willems, zijn vriend, ten huize van grootvader Bergmann, de eerste kennis van de Nederlandse letterkunde verwierf.

Na de eerste jaren der humaniora te hebben doorlopen aan het Lierse college, zette Anton Bergmann vanaf oktober 1849 zijn Latijns-Griekse studies verder aan het Atheneum te Gent. Daar zou hij met Julius Vuylsteke het later berucht-geworden Taelminnend Studentengenootschap «'t Zal wel gaen» stichten.

In 1853 liet hij zich als student inschrijven aan de Gentse Universiteit en in 1856 ging hij over naar de vrije Hogeschool van Brussel, die hem op 12 april 1858 het diploma van Doctor in de Rechten «summa cum laude» afleverde.

Het afwisselend ernstig-wetenschappelijk en studentikoos-grappig universiteitsleven had de student Anton Bergmann de gelegenheid gegeven om, met «Academische Mengelingen», in de Gentse studenten-almanakken zijn eerste literaire stappen te wagen (5).

De historische navorsingen waartoe hij zich reeds, met onmiskenbaar talent, tijdens zijn hoogstudentenjaren had laten verleiden in zijn studie over «Philips van Marnix van Sint-Aldegonde — Plundering van

de hoofdkerk van Lier in 1580 » bereikten haar hoogtepunt in zijn model-monographie « De Geschiedenis van Lier », die, na jarenlange taai opzoekingen en studie-arbeid, in 1873 van de pers kwam.

Ondertussen echter waren reeds in 1870 zijn beloftevolle frisse « Twee Rijnlandse Novellen » verschenen die tintelden van fijne humor en geestige opmerkings-gave.

Ook had Frans Rens, die in 1836 de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en Geschiedenis « De Tael is gansch het Volk » had helpen stichten, waarvan Anton Bergmann een der merkwaardigste bezielers was geworden, in zijn Nederduyts Letterkundig Jaarboekje drie andere novellen van Tony Bergmann laten verschijnen: « Brigitta, een Zwitserse herinnering », « Op St-Niklaas-dag » en « Marietta la Bella, Venetiaanse humoreske ».

Eindelijk, rond Nieuwjaar 1874, verscheen zijn meesterwerk « Ernest Staas, advocaat », hetwelk hij onder de schuilnaam Tony had geschreven.

Dit werk is een juweel van romantisch-realistisch proza, gedragen door een rake uitbeelding van toestanden, karakters en typen, doorweven met schalkse fijne humor, getuigend van scherpe waarneming en juiste uitbeelding der dingen, geschreven in een pittige eenvoudige stijl en met het intens gevoel van een in-goed mens (6).

Het werd met goud bekroond. Het Koninklijk Besluit van 17 juni 1875 wees aan Tony de vijfjaarlijkse prijs van Nederlandse Letterkunde toe voor het tijdvak 1870-1874.

« Ernest Staas, advocaat » is wereldberoemd en werd in verschillende vreemde talen overgezet. Door zijn humoristische gemoedelijke toon is het verwant met het meest-gelezen boek in onze letteren, de « Camera Obscura » en daarom werd Tony terecht de Vlaamse Hildebrand geheten (7).

. . .

Toen « Ernest Staas, advocaat » van de pers kwam, had de Zuidnederlandse letterkunde voorzeker geen ander literair proza aan te wijzen dat hoger stond. Dit boek was immers waarheid en leven, geest en gevoel, fijnheid van tekening en losheid van trek, juistheid van opvatting en schilderachtigheid van uitdrukking, soberheid van kracht in plan, aanleg en uitvoering, door-en-door gezond en opborrelend uit een rijpe geest en een liefderijk gemoed (8).

Door dit werk werd Anton Bergmann een der uitstekendste letterkundigen die door Vlaanderen en zelfs de hele Nederlanden in de 19e eeuw werden voortgebracht (9).

Welhaast zijn sedertdien 84 jaren verstreken en nog staat Tony's meesterwerk als een stuk onzer klassieke Vlaamse letteren, volkomen genietbaar en blijvend aktueel, op een bevoorrechte plaats in de Nederlandse literaire kultuur.

Anton Bergmann heeft echter de bekroonde triomf van zijn meesterwerk niet mogen beleven.

Een paar weken nadat « Ernest Staas, advocaat » van de pers was gekomen, overleed te Lier op 21 januari 1874 Meester Tony Bergmann.

Hij had de leeftijd van 39 jaren niet bereikt.

Op 24 januari 1874 werd hij door zijn gebroken jonge weduwe en zijn enig dochtertje naar zijn laatste rustplaats gebracht op het kerkhof van Lier. Gans Lier, het nog jonge literaire Vlaanderen en de gehele Nederlandse letterkundige wereld hadden zich, in dankbare piëteit, omheen zijn open graf geschaard, want de Vlaamse scheppende kunst had een meester verloren wiens afgebroken talent, nog maar amper

gerijpt, tot wijde-onbevroede horizonten had kunnen uitdeinen (10).

Tientallen jaren later zou een ander Vlaams kunstenaar, onze grote Felix Timmermans, om de laffe ondank van een volk waarvan de kultuurwaarde ten onder wordt gebracht door vervlakking en materiële beslommeringen, in de grootste verlatenheid alléén door zijn familie en enkele getrouwe vrienden, op hetzelfde kerkhof ten grave worden gedragen om slechts lange jaren nadien openbaar te worden gehuldigd.

. . .

Door het vroegtijdig overlijden van Meester Anton Bergmann verloor de Balie bij de Rechtbank van Eerste Aanleg, zetelende te Mechelen, haar meest-vooraanstaand jong advocaat.

Immers, Anton Bergmann was op 11 mei 1858 — het zal in de loop van dit gerechtelijk jaar precies een eeuw geleden zijn — door Meester Fontanias van onze Brusseise Balie voor de eedaflegging aan het Hof van Beroep te Brussel voorgesteld geworden.

Advocaat-Generaal Corbisier had gevorderd dat het Hof zou behagen Anton Bergmann tot de eedaflegging toe te laten. Die dag had Anton Bergmann in de handen van de Eerste-Voorzitter De Page en voor de raadsheren Lauwens, Ledieux, Pardon en De Marbaix, zoals de wet voorschreef, in de Franse taal, de eed gezworen die hem toeliet advocaat te zijn (11).

De jonge stagist vestigde zich te Lier aan de markt, naast het grote huis van zijn vader, in de schaduw van het stadhuis, de kiosk en de Eiken Boom. Als student kende hij reeds alle mensen van zijn stadje. In de uitoefening van zijn advocaten-praktijk leerde hij ze van dichterbij kennen, want zij gingen tot hem als zij zwak waren of verdrukt en geen raad meer wisten met hun zorgen. Hij was immers zowat « een halve biechtvader die hun harten en kleine kanten doorgrondt ».

Alle Lierenaren zagen met eerbiedig betrouwen op naar die slanke jonge advocaat met zijn pekzwart donkere, zachte maar diepeilende ogen (12).

Hij was wellicht meer kunstenaar dan zuiver jurist, maar hij gaf zich volledig aan hen die zijn hulp en bijstand kwamen inroepen.

Advocaat en kunstenaar !

Beide samen, in hem versmolten, hebben het mogelijk gemaakt dat hij — nog steeds zonder navolgers in de Vlaamse literatuur — enkele aspecten van zijn korte loopbaan, werkelijk beleefd en gedeeltelijk gefantaseerd, op artistieke wijze aan zijn volk kon mededelen in zijn « Ernest Staas, advocaat ».

. . .

De jonge Doctor in de Rechten, die de advocaats- eed heeft afgelegd en om zijn inschrijving op de lijst der stagisten ener Balie verzoekt met de bedoeling de verheven zending van de advocatuur tot de zijne te maken, beantwoordt zodoende voorzeker aan een werkelijke roeping (13).

Bezwaarlijk nochtans kan van een werkelijke roeping worden gewaagd waar de jonge student, die zijn humaniora gaat beëindigen en voor de levensmoeilijkheid staat zijn weg en meteen een beroep te kiezen, schroomvol zijn schreden richt naar de studie van het recht, waarvan hij niet eens de betekenis bevroedt. Over de levenskeuze en meteen over het leven zelf van die jonge man wordt wellicht beschikt door een of ander ogenschijnlijk belangloos voorval.

Aldus verging het althans « Ernest Staas ».

De onmogelijke historie van de 11 are geërfde, ver-

loren en nadien onvindbaar-gebleken labeurgrond « ghestaen ende gheleghen te Erembodegem in Vlaanderen », had van de gelukkige rustige oude-jonggezel « Mijnheer Van Bottel », die de wijze raad van tal van gewetensvolle advocaten had in de wind geslagen om zich te verlaten op de ellendige tussenkomst van een minder-gewetensvol jurist, een nukkelig en verbitterd kijvend en krakelend, somber en getergd man gemaakt.

In het geestdriftig hart van de jonge « Ernest Staas » echter had zij totaal weggevaagd wat wellicht nog overbleef van dezès eerste liefde voor de krijgsoeroem, die trouwens reeds een ferme deuk had gekregen toen zijn « Goede Tante » hem de rampzalige lotgevallen van haar jeugdvriend de « arme Wilhelm » had verteld en in hem reeds de vraag had doen rijzen of marcheren, strijden, zegepralen, maar vooral doden en moorden, wel de bestemming van het mensdom waren.

De reine maar nutteloze overtuiging met dewelke « Mijnheer Van Bottel » zijn hopeloos geval was blijven verdedigen met een onwankelbaar geloof in zijn problematisch goed recht, had in « Ernest Staas » de droom van « de advocaterij » opgewekt.

Hij zou advocaat worden !

Kan het waar zijn dat geen « ernstiger redenen de toekomst en de bestemming der meesten van ons beslissen ? » (14).

. . .

De weg die « Ernest Staas » heeft gevolgd om in de advocatuur te treden werd uitgestippeld door het tot heden grotendeels ongewijzigd gebleven Decreet van 14 december 1810.

De keuze van een patroon viel hem niet bepaald moeilijk. De veelvuldige relaties, door « Mijnheer Van Bottel » verworven tijdens het eindeloos consulteren van tal van rechtsgeleerden, brachten « Ernest Staas » als stagist in het advocatenkantoor van « Meester Adams jeune » van de Brusselse Balie.

Deze was een der geleerdste en meest-geprezen Brusselse advocaten. « *Zijn talrijke zaken en belangrijke processen waren al te gewichtig om aan zijn stagist te worden toevertrouwd; hij was een man van diepe studie en stalen ijver; werkte ganse dagen en halve nachten en genoot noch rust noch ontspanning; nooit kon hij van zichzelf verkrijgen het geringste deel van zijn arbeid door een ander te laten verrichten omdat hij, buiten zichzelf, niemand vertrouwde; enkele opzoekingen doen en korte nota's leveren, die trouwens door hem niet eens werden gelezen, was al wat hij aan zijn stagist overliet, maar nooit mocht deze een zaak behandelen, onderzoeken en afwerken noch cliënten ontvangen en raad geven, laat staan een zaak pleiten.* » (15).

Was « Meester Adams jeune » wellicht een eminent advocaat, voor « Ernest Staas » was hij alvast geen voortreffelijk patroon.

De eer van het patronaat — door een jonge man als gids en beschermer te worden verkozen uit velen — had hij aanvaard, maar de zware verantwoordelijkheid dezer aanvaarding was hem grotendeels ontgaan.

Zijn studiegeest en onverpoosde arbeid strekten voorzeker tot voorbeeld en wezen zijn stagist de weg naar het welslagen, zodat het wellicht overbodig was hem, bij het einde van de proeftijd er aan te herinneren dat « kracht en volharding, werk en ijver, strijd en geduld » zijn levensregel moesten zijn (16).

Van zijn patroon mag de stagist echter méér verwachten.

De ware patroon immers is als een vader voor de

jonge man, welke hij vrijelijk tot zich neemt en die hem in volledige overgave zijn beroepsvorming toevertrouwt.

Dag aan dag leidt en volgt hij hem, richt hij zijn arbeid en leert hem ons moeilijk beroep.

Hij is één belangstelling voor het studiewerk, de professionele bezigheden en de moeilijkheden van zijn stagist.

Hij geeft hem raad, bespreekt met hem het geleverde werk en stimuleert door een constructieve discussie de zin voor noodzakelijke verbetering.

Hij wijst hem op de gebreken, bekeurt de fouten en moedigt zijn hoedanigheden aan.

Hij laat hem treden in de intimiteit van zijn eigen beroepsarbeid en toont hem, wellicht veelal onbewust, door zijn eigen handelwijze de weg naar de onkreukbare rechtschapenheid, de volstreekte onberispelijkheid en de smetloze integriteit met dewelke iedere zaak moet worden behandeld.

Hij is goed maar niet zwak, stipt maar toegevend, veeleisend maar geeft zich ook volledig.

Zijn richtlijnen zijn precies, zijn bevelen duidelijk en zijn waarderings onduidelijk. Met zijn raad, zijn verwittigingen en zijn eventuele bekeuringen wijst hij op de ernst van de taak.

Hij beschermt zijn stagist in alle omstandigheden, behoedt hem tegen kwaadwilligheid, verdedigt hem tegen gekuip en kwaadsprekerij en dekt hem door zijn gezag tegen de tegenstrever.

Hij is de arbeidskameraad naar dewelke de stagist zeer spoedig met grenzeloos vertrouwen en volledig toegewijd opziet, maar hij blijft steeds in zijn kantoor de stafhouder zijner stagisten en medewerkers en vrees niet zijn gezag aan te wenden waar het moet (17).

Die ware patroon heeft onvermijdelijk een voorbeeldig stagist. Een stagist die niet alléén zal worden aangegrepen door de arbeidskoorts van zijn patroon die ook de zijne wordt, maar die tevens zich niet verloren zal wanen in het komplekse gerechtelijk leven naar hetwelk een onbedacht idealisme hem heeft gedreven;

die niet ten onder gaat aan de onvermijdelijke ontmoediging die hem zal aangrijpen zodra hij bewust wordt van de geringheid zijner wetenschap en van de lange harde weg die zal moeten worden afgelegd voor hij slagen kan;

die niet alléén staat met zijn ellende en zijn eenzaamheid in het druk-bevolkte gerechtelven niet aanvoelt als een bewijs van minderwaardigheid, noch als een aanleiding tot knellende verlegenheid of morele inzinking. (18).

Die goede patroon staat naast zijn stagist en maakt van hem een waar advocaat.

* * *

Het weinig-bemoedigend patronaat van « Meester Adams jeune » kon bezwaarlijk voor « Ernest Staas » een voorbeeldige stage bewerken.

De drie hoofddeugden van de stagist bezat de jonge advocaat: het geduld dat toelaat dieper te begrijpen en spoediger te vorderen, de moed die de ontgoocheling en de vermetele verwachting uitsluit, het betrouwen dat hoop geeft in de toekomst en de wil scherpt naar het welslagen. (19).

Hem ontbraken echter de intimiteit en het vertrouwen van een patroon, de raad en de bescherming van een aanmoediging, het toezicht en de bekeuring van de oudere confrater naar dewelke hij met ontzag maar tevens met eerbiedige genegenheid hadde moeten kunnen opkijken.

Pleiten mocht hij niet in die stage en zijn werk in het kantoor van « Meester Adams jeune » werd beperkt tot « pennen vermaken, letteren trekken, handschoenen passen, sigaren aftoppen en moustachen zwarten » (20).

Het waren voorzeker niet de gejaagde ochtendtocht van het kantoor naar het Gerechtsgebouw, noch de vertraagde terugkeer 's middags van de gehoorzaal naar het kantoor, welke patroon en stagist samen dagelijks aflegden die hen nader konden brengen tot elkaar: de patroon, de armen gekruist op de rug, dromerig peinzend over de te pleiten zaak of in onafgebroken stilzwijgen het verloop der pas beëindigde debatten herlevend; de stagist, met het door de patroon te behandelen of zopas gepleit dossier onder de arm, steeds vrezend de drukkende stilte tussen hen beide te verbreken.

Maar de arbeidslust van de stagist, wellicht meer aangewakkerd door de lieflijke verschijning van freule « Clara Adams jeune » dan door de onafgebroken werklust van haar vader, vond dan toch een bescheiden werkterrein in de « Sint Ivo's-Kamer » — het Bureau voor Kosteloze Raadpleging —, waar de « *liefdadigheid zo vindingrijk is, de toevluchtsoorden zo talrijk worden geopend voor het verlaten kind, de lijdende man, de afgeleefde grijsaard en waar de onderdrukte te allen tijde krachtige hulp bekwam* ». (21).

In dat Bureau kwamen te dien tijde de stagisten eenmaal in de week samen om « *den arme te gherieven ende te ontcommeren voor den rijke, die naer comen soude* », om de hulp van de rechterlijke macht « *voor de arme ende miserable personen t' opineeren, t' adviseren, de processen t' oversien ende t' instrumenteeren, t' vonnis te resolveeren, ende t' expédieeren om Godtswille ende sonder eenighen loon daerof te hebben ofte te verwachten* », en alzo hun loopbaan aan te vangen met het vervullen van een goed werk. (22).

Alle verhoudingen in acht genomen, zijn de taak en het werk van dat Bureau nog steeds dezelfde gebleven hoewel, omwille van de aangroei van de bevolking en van het meer-ingewikkeld karakter van het heden-daagse leven, het aantal van hen die zich tot de Kosteloze Raadpleging gerechtigd achten in wellicht meer dan evenredige mate is gestegen en de voorgelegde betwistingen voorzeker uitterdaard meer verscheidenheid bieden dan ten tijde van « Ernest Staas ».

De gewone cliënteel van dat Bureau echter en de aard van de steeds weerkerende eeuwige betwistingen die daar worden voorgebracht zijn praktisch onveranderd gebleven.

Ook thans nog worden in het Bureau, zelfs meerdere malen per week, de al of niet-gegronde klachten aanhoord van man of vrouw die als « *slachtoffers van het huiselijk geluk, de gouden keten willen breken en een scheiding verlangen* » omwille van het Brussels bier dat de echtelijke ontrouw in de hand werkt maar gelukkig ook dikwijls de verzoening brengt.

Nog steeds komt een of ander « Diegems Mietje Kempeneers », het minder gelukkig voorbeeld van haar reeds getrouwde voorgangers trotsierend, een « *advocaat-voor-niet* » vragen die zijn beste krachten zal inspannen om haar toe te laten aan de papieren te geraken die zullen bewijzen dat zij wel degelijk geboren is hetgeen een hoofdvereiste is om te kunnen trouwen.

Ook heden nog komt een of andere « *geblanketeerde Mademoiselle Angèle* », met « *een aardig gezichtje en een onbeschaamd wipneusje* », bijstand vragen om de klederen en meubeltjes terug te krijgen welke een ongelukte kamerverhuurder als pand voor onbetaalde huishuur heeft inbeslaggenomen.

En hoeveel arme drommels die luisteren naar de

rijke naam Janssens zijn sedert een eeuw niet herhaaldelijk langs het Bureau gekomen omdat zij ervan overtuigd waren dat zij geroepen waren tot de nalatenschap van ieder van de duizenden in Vlaanderen die Janssens heten en het tijdelijke met het eeuwige verwisselen?

Het uitzicht van de wereld werd gewijzigd sedert « Ernest Staas » de werkzaamheid van het Bureau voor Kosteloze Raadpleging volgde, maar de mens en zijn eeuwige noden zijn onveranderd gebleven.

Van de drie of vier zaken die hem tijdens zijn stage door het Bureau werden toevertrouwd kan « Ernest Staas » er geen enkele voor de Rechtbank brengen: het bleef bij ontkennende adviezen en daaruit volgende ontlastingen. Alleen in de zaak van het « *Werkmansboekje* » slaagde hij erin een oplossing te bereiken.

Na drie jaren vol triestige mizerie had de werkmans « Verstraeten » zijn werkgever « Staelens » verlaten om aan dezès dwingelandij te ontsnappen en elders zijn brood te gaan verdienen. Zijn werkgever weigerde echter hem zijn « *werkboekje* » af te geven en belette hem aldus zijn dienst te verlaten, want zonder « *werkboekje* » kon hij door geen ander persoon in dienst worden genomen.

Dringende maatregelen bleken noodzakelijk in dergelijk geval.

Lange weken en wellicht maanden konden verlopen vóór dat een definitieve gerechtelijke beslissing zou worden verkregen.

Het verzoek tot het bekomen der Kosteloze Rechtspleging, de dagvaarding, de betwisting en de mededeling der stukken, de pleidooien, de eventuele enkwesten, het vonnis, de betekening, het verstrijken van de termijnen van verhaal, de uitvoering, alle deze proceduurmaatregelen zouden al te veel tijd vergen om de stakkerd « Verstraeten » uit zijn hongerige ellende te verlossen.

De beslissing van de jonge, onervaren stagist was vlug genomen. Onmiddellijk trok hij met de hem toegewezen cliënt naar dezès werkgever en wist hij, hard tegen hard en met het nodige aantal bedreigingen, het bewuste « *werkboekje* » uit dezès handen te halen.

Hij verwierf aldus de eeuwige dank van « Verstraeten » maar had de kans verkeken een rechtvaardige zaak op regelmatige wijze te behandelen en op te lossen.

De geschiedenis vertelt niet welk onthaal in het Bureau werd voorbehouden aan het verslag dat door de stagist over zijn driest optreden moest worden gegeven.

Had de Balie wel ooit een advocaat gekend die, in de uitoefening van zijn beroep en in de plaats van de wettelijke weg langs deurwaarders, pleitbezorgers en rechtbank om te volgen, rechtstreeks met zijn cliënt ten huize van de tegenpartij was gaan redetwisten en, mits het onontbeerlijk aantal vuistslagen op dezer tafel, van haar had verkregen wat hij voor zijn cliënt wenste te bekomen?

Mag het echter verwondering wekken dat hij, onder het impuls van zijn groot hart vol ellende om de mizerie van de aan zijn zorgen toevertrouwde « Verstraeten », de regelen van zijn beroep uit het oog heeft verloren en, hoewel met kennelijk welslagen, heeft gehandeld op een wijze die door een zaakwaarnemer moeilijk zou kunnen verbeterd worden?

In die tijd immers had de Orde het nog niet nodig geacht aan haar stagisten de beroepsregelen te laten onderwijzen en de aldus door hen opgedane theoretische kennis over de beroepsregelen te laten testen alvorens hun toegang te verlenen tot de Tabel.

Het was de taak van de patroon aan zijn stagist die wetenschap bij te brengen. Het gebrek aan tijd, het

overvloedig werk en het gemis aan genoegzaam patroonaal bewustzijn van « Meester Adams jeune » zullen wel de oorzaak zijn geweest van « Ernest Staats »'s onwetendheid en van de overtreding van de beroepsregelen die ermede gepaard ging

Het gemis aan professionele voorlichting kan nochtans de foutieve handelwijze van de stagist niet rechtvaardigen omdat hij nu eenmaal hadde moeten aanvoelen dat dergelijk onbesuisd optreden niet kon stroken met de waardigheid van de advocaat

De advocaat is immers niet gerechtigd, in de uitoefening van zijn beroep, anders te handelen dan op de wijze en binnen de normen die hem door zijn strikte beroepspllicht worden voorgeschreven. Het is zijn taak « raad te verstrekken, overeenkomsten te bewerken en op te stellen, te pleiten, te transigeren en te verzoenen » maar nooit leent hij zich, elders dan in zijn kantoor of in het Gerechtsgebouw, tot welkdanige onderhandeling ook ten bate van diegene die op hem beroep doet. (23).

Voorzeker zal hij, in uitzonderlijke omstandigheden en bij hoogdringendheid, zijn cliënt, die wegens ziekte of hoge leeftijd in de onmogelijkheid is zich te verplaatsen, in dezes woning mogen opzoeken wanneer de hem toevertrouwde zaak dit onderhoud eist. (24). Maar in geen geval, zelfs niet wanneer het dringend en onmiddellijk belang van zijn cliënt daardoor zou worden gediend, kan worden gedoogd dat hij persoonlijk de tegenpartij aan huis zou gaan vinden om te trachten, door een discussie van man tot man, voor zijn cliënt een spoediger oplossing van het gerezen geschil te bekomen. (25). Zijn eigen waardigheid van advocaat en deze van de Orde waartoe hij behoort gebieden hem de tegenpartij in zijn kantoor te ontbieden en haar slechts daar of in het Gerechtsgebouw te ontmoeten om met haar over de hem opgedragen zaak te discussiëren.

De Orde mag niet dulden dat een harer leden, door dergelijke misplaatste en lichtzinnige voetstappen bij de tegenpartij, de kiesheid en de voorzichtigheid, de bescheidenheid en de gereserveerdheid, de nauwgezetheid en de gematigdheid, de eerlijkheid en de onafhankelijkheid, de loyauteit en de goede trouw, alle die specifieke kenmerken van de voorbeeldige advocaat, zou in opspraak brengen en daardoor meteen het beroep zelf in diskrediet zou laten vallen bij diegenen die er noodzakelijkerwijze hun toevlucht moeten toe nemen.

De ontwapende argeloosheid waarmede « Ernest Staats » zijn misstap beging en de naïeve rechtzinnigheid met dewelke hij deze fout liet publiceren, zouden alleszins een milde disciplinaire tussenkomst van de overheden der Orde hebben gewettigd, mede omwille van de zuivere bedoelingen die hem hadden bezielde.

Kan die mildheid zo groot zijn geweest dat zijn fout niet werd bekeurd? Of moet alléén de fantasie van de kunstenaar Anton Bergmann verantwoordelijk worden geacht voor de inbreuk op de beroepsregelen die door Meester « Ernest Staats » werd gepleegd?

* * *

Enmaal de stagejaren voorbij, zou « Ernest Staats » zijn eigen advocaten-kantoor inrichten.

Hij vond zeer spoedig, recht over het Gerechtsgebouw, een duur maar wel-geschikt en goed-gelegen appartement, juist boven de winkel van « Monsieur Lefinaud, Tailleur de Paris, pour civil et militaire », wiens klatergouden vestimentaere kwaliteiten in het Frans, het Engels en het Duits het uitstalraam en de glazen deur van het gebouw ontsierden.

De bescheiden aanwezigheid van de jonge advocaat boven deze bonte winkel werd aan de voorbijgangers

gesignaleerd door de zwarte, omheen de huisbel gewaaierde letterkens van de vermelding « Sonner 2 fois pour M. E. Staas, avocat » en de introductie van de althans bij de aanvang zeer schaarse cliënten werd door « Monsieur Lefinaud » zelf waargenomen met de uitroep « Pour Monsieur l'Avocat, au premier ! »

De vermelding van zijn naam en zijn hoedanigheid van advocaat naast de bel stemde overeen met de aan de Balie gedoogde gebruiken en de toevoeging van « Sonnez deux fois » zal het alléén bedoeld geweest zijn om de rechtzoekenden ervan te overtuigen dat niet de kleermaker « pour civil et militaire » van het gelijkvloers maar de advocaat op de eerste verdieping op hen wachtte om zijn juridische wijsheid aan de man te brengen. (26).

Nochtans moet de keus van dit appartement, dat wellicht een voordelig rendement kon laten verhopen, op professioneel plan minstens als ongelukkig worden aanzien.

Voorzeker moet het een advocaat toegelaten zijn een kantoor te vestigen in een gebouw dat gedeeltelijk door anderen voor handelsdoeleinden werd ingericht, indien de erin uitgebate handel op zichzelf niet van aard is de waardigheid van het advocatenberoep in het gedrang te brengen en de door de advocaat betrokken plaatsen volledig afgescheiden zijn van de voor hun handel door derden aangewende vertrekken en door een afzonderlijke toegang kunnen worden bereikt. Een strengere regel zou immers de advocaat ertoe verplichten steeds in de praktijk een volledig gebouw alléén te betrekken en hem het recht ontzeggen zijn kantoor onder te brengen in een of ander appartement van de alom in de grootstad oprijzende flat-gebouwen waarvan de benedenverdieping veelal voor handelsdoeleinden wordt gebruikt.

« Ernest Staas » echter heeft zich vergist — en kwam alzo andermaal tekort aan zijn beroepsregelen — wanneer hij zich als advocaat heeft gevestigd in een gebouw, in hetwelk zijn eventuele cliënten, om zijn kantoor te bereiken, kennis moesten maken met de winkel van « Monsieur Lefinaud » en zich door deze moesten laten aanmelden, hetgeen bij hen wel degelijk de indruk kon verwekken dat « Monsieur l'Avocat, au premier » wellicht een onderafdeling was van de kleermakerszaak « Tailleur de Paris, pour civil et militaire » (27).

Deze onmogelijke verwantschap met het commerciële schijnt — althans bij de aanvang zijner loopbaan — niet veel invloed te hebben gehad op het zakencijfer van zijn kantoor, want de cliënten lieten op zich wachten.

De eerste lange maanden, die triestig voorbyschuiven en slechts worden afgebroken door het steeds-ontijdig opdagen van de vervalddag der verschuldigde huishuur, kent ieder jong advocaat.

Pas heeft hij met zorgvuldige fierheid in zijn povere kantoormeubeltjes de enkele verouderde rechtswerken geordend welke hij behield uit zijn universiteitsjaren, als vrolijk de huisbel een bezoeker aankondigt

Allerhande bezoekers laten zich in die eerste maanden aanmelden: « verkopers van rechtswerken, pianisten die een concert geven, schrijvers die hun eerste boek laten drukken, flaminganten met een intekenlijst, Joden met een nieuwe uitvinding, kooplieden in wijn juist uit Bordeaux aangekomen, ongelukkigen eindelijk die maar rechtaf een aalmoes vragen, arme duivels, die aan de bel trekken » (28). Thans kunnen er worden aan toegevoegd: reizigers in stofzuigers en bureelbenodigdheden, verkopers van schrijfmachines en dicteerapparaten, venters met allerhande mogelijke en onmogelijke tuigen en voorwerpen die door het men-

selijk vernuft worden in het leven geroepen: allen, mensen die, om hun brood te verdienen, menen hun toevlucht te kunnen nemen tot de ledige beurs van de jonge advocaat.

Tot wanneer op een bepaalde dag, die even triestig was begonnen als al de andere, de eerste cliënt aan de deur komt kloppen. Dan gaat hij de nood aanvoelen van die simpele lui die hem de verdediging hunner armtierige belangen komen toevertrouwen.

Een «Verstraeten» en een «Vrouw Stuyck», die schamelen uit de achterbuurten die spijs alles Vlaams zijn gebleven, zullen de eersten zijn die in hun vunjige miserie om raad en bijstand komen bij de nog schuchtere Vlaamse jonge man die het waagt in de officieel-Franse Brusselse grootstad advocaat te worden. Het zijn die sukkelaars die de eerste stenen leggen van zijn advocaten-praktijk.

Hun ellende laat hem vaak met onverholven heimwee terugdenken aan zijn nog maar pas voorbijge studentenjaren en aan de «*flamingantische geestdrift*» met dewelke hij in zijn «*studentenleven*» in romantisch enthousiasme, «*de ellende van Vlaanderen*» en «*het herstel der Vlaamse grieven*» voor ogen, «*een duizendste uitgave tekende der Vlaamse verzoekschriften, waarop evenmin acht wordt gegeven als op de negenhonderd negen-en-negentig voorgangers*». (29).

Thans echter staat hij in het werkelijk leven en leert, in de uitoefening van zijn beroep en in de geestesnood van zijn eerste cliënten, de wrange realiteit dier grieven kennen.

Zijn eerste officiële kennismaking met het gerechtelijk leven moest hem reeds zwaar ontgoochelen: zijn eedaflegging moest in het Frans geschieden.

De specifiek Zuid- en Noord-Nederlandse rechtsinstelling, waar de armen en de behoeftigen hulp vonden ter vrijwaring hunner rechten en die eertijds zo betekenisvol de «St-Ivo's-Kamer» heette, was thans omgedoopt tot «Le Bureau des Consultations gratuites», dan wanneer tot deze instelling precies voornamelijk hun toevlucht moesten nemen de sukkelaars van de steegjes en de krotten die hun voorvaderlijk Vlaams karakter het best hadden weten te bewaren.

En was het niet zijn eerste pleidooi in de zaak van het «Openbaar Ministerie tegen Plus en Stuyck» dat hem scherp de onrechtvaardigheid liet aanvoelen van de regel die wilde dat de rechtzoekenden alléén dan het Nederlands mochten gebruiken, wanneer de Rechter en het Openbaar Ministerie én de Advocaten terzake die taal kenden en dit hem de volslagen willekeur liet beseffen waarmede in de praktijk de Rechter het gebruik van het Nederlands verbod. (30).

Vooreerst kon hij geen voldoening vinden in de Wet van 17 augustus 1873 die, alléén voor de strafrechtpleging trouwens, theoretisch het Nederlands als voertaal voor de Rechtbanken der Vlaamse Provinciën voorschreef, maar in werkelijkheid de keuze van de gerechtstaal liet aan de betichte, keuze die veelal door de talenkennis van de Rechter en de advocaat werd beïnvloed.

Hoe schamper klinkt die waarheid in «Ernest Staas» dat «*er nog veel tijd zal verlopen, eer men aan vele jonge advocaten zal wijs maken, dat zij beter zouden doen in 't Vlaams te pleiten*»! (31).

Het heeft inderdaad nog ruim zestig jaren moeten duren!

* * *

Die eerste maanden van «*bittere verveling en sombere moedeloosheid*», tijdens dewelke hij zo weinig onmiddellijk-renderende arbeid kon presteren en die hem zo vaak diep ontgoochelden, bleven nochtans niet volledig onbenut.

Iedere morgen verliet de jonge advocaat de eerste verdieping bij «Monsieur Lefinaud» om, tussen de «*eerbiedwaardige zuilen van het Justitiepaleis*» door, in de tempel van het Recht te verdwijnen, op een der banken van een of andere gehoorzaal een bescheiden plaatsje uit te kiezen, er met nieuwsgierige oren te luisteren, met gretige ogen te kijken en zijn ontvankelijke geest te laten bevruchten door het wisselvallig verloop der debatten van de zaken die door andere, oudere of meer-begunstigde confraters werden behandeld.

Daar immers verwerft de advocaat de wetenschap welke de boeken hem niet kunnen leren.

Daar voelt hij hoe een pleidooi moet worden ingeleid; hoe het verhaal der feitelijke omstandigheden der zaak dient voorgedragen; hoe met behendigheid en orde het bewijsmateriaal moet worden gebruikt.

Daar verneemt hij op welke sublieme wijze een gevoelsargument kan worden gehanteerd, met welke waardige vaardigheid kan worden onderbroken, met welke snedigheid kan worden gereplikeerd en met welke openhartige stoutmoedigheid moet worden geredetwist.

Daar vat hij de overtuigingskracht en de uitwerking van een overrompelende slotrede.

Daar wordt hij — wat hij nergens anders kan bereiken — een kunstenaar van het woord. Daar leert hij pleiten! (32).

In die gehoorzalen van het Hof en van de Rechtbank leert hij ook zijn confraters kennen — die tegenstrevers in potentie — hun gebreken ontwaren en hun kwaliteiten waarderen.

Hij ontmoet er «*welsprekende, diepzinnige, voorzichtige, eerzame, eervolle, eerbare, eerloze en zelfs eertijde advocaten; advocaten die scherp, stekend en bijtend spreken en andere wier woord als honig vloeit*».

Advocaten die met het onophoudend gemolenwiek van hun lange armen, hun geweldige stem en hun doorslaande woorden van hun tegenstrever verbrijzelen, maar er nooit in slagen een zaak te winnen; anderen die amper boven de pleitbank uitkomen maar, spijs hun bescheiden gestalte, in «*tedere en zoete tonen, met strelende gebaren en flemende blikken*» op elk ogenblik voor hun cliënt medelijden afdwingen; nog andere die, in eindeloze pleidooien, viermaal hetzelfde vertellen om zeker te zijn dat de rechter hun argumenten dan toch éénmaal zal hebben gehoord of die hun even-langdurend, kalm en gefluisterd betoog plots afbreken met donderende uitroepen die de rechtbank doen opschrikken, wat hen de gelegenheid geeft, precies op dat ogenblik van volledige aandacht, het zwaartepunt hunner uiteenzetting naar voor te brengen.

Hij hoort er woeste, geërgerde en gebelgde advocaten die hun nooit verminderde verontwaardiging om alles en tegen alles aan de rechter trachten mede te delen;

fijn-geestige, spitsvondige en eigenaardige advocaten wier verschijning op het van-nature-onbewogen gelaat van de rechter een glimlach tovert, maar tevens een vermelding waard is op het strafregister van hun cliënt;

stijve, ernstige en diep-geleerde advocaten, wier kennissen door het publiek niet worden gewaardeerd, naast soepel-geklede, in de salonwereld paraderende maar onwetende confraters die door voorspraak en bescherming steeds nieuwe zaken toegewezen krijgen (33).

Daar benadert hij echter ook de gedegen modeladvocaat naar dewelke hij met schuchter ontzag en vererende bewondering opkijkt; die hem, bij het verlaten der gehoorzaal, een goede, zachte maar wils-

krachtige hand om de schouder slaat en hem, door zijn aanmoedigend woord, doet vergeten dat: « een advocaat is een arme jongen, die lang studeerde, aan zijn Tante zeer veel geld kostte en ten laatste niet weet waartoe al die arbeid, al die opoffering dienden, en waar hij nu eindelijk goed voor is » (34).

Die goede confrater spreekt tot hem deze eeuwige bemoedigende woorden die één programma zijn en tevens de kracht inhouden om dit programma uit te voeren :

« Gij zijt advocaat geworden en hebt meteen het » schoonste aller beroepen uitgekozen.

» Hoewel de regelen en de gebruiken van ons beroep, » zelfs de taak welke wij vrijelijk hebben aanvaard, » worden aangevochten en, spijs de fouten en ge- » breken en wellicht de misbruiken, verbonden aan » iedere menselijke activiteit, blijven wij een waar- » borg voor het recht, een steun voor de vrijheid en » de verpersoonlijking van de onafhankelijkheid.

» De vrijheid die elke dag, zonder gerechtvaardigde » hoop op herstel, wordt aangevallen, ingekrompen en » in een of andere harer uitingsmogelijkheden ge- » broken, zal nooit volledig kunnen worden gedood » zolang wij bestaan, want wij zijn haar steun, haar » sterkte en haar verdediging en wijzelf zijn zonder » haar niet denkbaar.

» Van het Recht, dat magisch begrip, discreet en » ontastbaar maar niettemin reëel en evident, naar » hetwelk wij hunkeren met nooit voldane verwach- » ting, zijn wij de waarborg en zelfs, wanneer de » praktische rechtsbedeling, aan dewelke wij met de » inzet van al onze krachten onze volledige mede- » werking hebben toegezegd, dat recht slechts op » gebrekkige wijze vermag te benaderen, blijven wij er » onafscheidbaar aan vasthouden met een altijd jonge, » eeuwige hoop. Onze geesteskracht en levensdurf » bouwen de onafhankelijkheid waarvan wij iedere » dag tegenover allen opnieuw moeten laten blijken » in het bewustzijn dat wij alléén wat mogen ver- » wachten van onze eigen voortdurende, taaië arbeid » waarvan de late vrucht ons trouwens niet zal over- » leven.

» De advocaat, mijn jonge confrater, vervult een » uitzonderlijke, enig-verheven taak die op zichzelf » reeds zijn bestaan wettigt en noodzakelijk maakt.

» Hij staat de mens bij en verdedigt hem; hij ont- » ruikt hem aan zijn zorgen en bevrijdt hem uit de » klauwen van zijn gelijke; hij beschermt hem en » laat hem niet alleen wanneer de wrekende armen » der samenleving zich om hem heen snoeren.

» Het aangename en de nadelen van ons beroep, zijn » materiële voorspoed en zijn drukkende geldzorgen, » de vermaardheid of het onbekend-blijven, het wel- » slagen of de mislukking ener zaak, vermogen niet » onze liefde tot de arbeid te temperen, noch de wijze » te veranderen op dewelke wij ons werk volbrengen, » noch de vreugde te vernietigen welke wij in onze » arbeid vinden (35).

» Het advocaten-leven is één onafgebroken studie. » Studie van de dossiers, van het recht en van de » levende rechtspraak. Studie van de cliënt, van de » tegenstrever, van de rechter en van de mens.

» Studie van al wat de uitoefening van het beroep » raken kan: de kunst van de welsprekendheid, de » lessen van de belangrijke processen, de evolutie van » het maatschappelijk leven, de geschiedenis van de » mens en van het Recht.

» Studie van al datgene wat de geest verrijkt (36). »

* * *

In de loop van het gerechtelijk jaar, dat vandaag

op plechtige wijze voor ons, Vlaamse advocaten van de Balie bij het Hof van Beroep der hoofdstad, wordt geopend, zal het precies honderd jaar geleden zijn dat Meester Tony Bergmann zijn advocaten-loopbaan begon.

Het scheen ons niet overbodig te dier gelegenheid de heerlijke waarheden van ons beroep aan zijn « Ernest Staas, advocaat » te toetsen, en aan de gewaardeerde aandacht van dit select gezelschap te herinneren.

En wanneer wij dan, over enkele jaren, moe van de zware dagtaak, op een avond in de eenzaamheid van ons kantoor zullen verwijlen bij « Een laatste Droom », een zachte hand op onze schouder zullen voelen en een geliefde zoete stem ons zullen horen toefluisteren dat ook onze kleine « Bertha niet vergeten had », zullen wij nog beter hebben aangevoeld :

dat de stroeve arbeid van de advocaat steeds de lichtzinnigen heeft afgeschrikt maar de sterken heeft aange trokken met vurige drift en hen heeft bekoord met de voldragen vrucht van het welslagen;

dat de liefde voor de studie en het plichtbewustzijn met hetwelk wij onze arbeid volbrengen, ons een edele voldoening liet verwerven;

en dat ten slotte, hoewel voorzeker niet allen slagen omwille van hun hoedanigheden, nooit in ons beroep een waar talent kon verloren gaan (37).

Verwijzingen :

- (1) Mr Leo Lindemans : Het Taalgebruik in Gerechzaken, p. 17 in de Algemene Practische Rechtsverzameling.
- (2) Th. Coopman en L. Scharpé : Geschiedenis der Vlaamse Letterkunde van het jaar 1830 tot heden (1910).
- (3) Dr J.A. Goris : De Literatuur in Zuid-Nederland na 1830 in Dichterschap en Werkelijkheid, p. 285-286.
- (4) Dr J.A. Goris : Idem..., p. 289.
- (5) Dr J.F.J. Heremans : Levensschets van Anton Bergmann.
- (6) W. Van Neylen & Kan. A. Vanden Dries : Geschiedenis der Nederlandse Letterkunde, p. 178.
- (7) Dr J.A. Goris : Ibidem..., p. 289.
- (8) Dr Nicolaas Beets : Brief aan Anton Bergmann dd. 19.1.1874.
- (9) Dr J.F.J. Heremans : Idem.
- (10) F. Timmermans : Tony Bergmann en Lier.
- (11) Zittingsblad van de 1° Kamer van het Hof van Beroep te Brussel dd. 11.5.1858.
- (12) F. Timmermans : Idem.
- (13) Mr Théo Collignon : Initiation à la Pratique du Barreau, p. 22.
- (14) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : Het Geval van Mr Van Bottel.
- (15) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : De studie van Meester Adams jeune.
- (16) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : Het Dansfeest.
- (17) Mr Théo Collignon : Initiation à la Pratique du Barreau, p. 26-29.
- (18) Mr Jacques Isorni : Je suis Avocat, p. 17-18.
- (19) Mr Théo Collignon : Initiation à la Pratique du Barreau, p. 30-32.
- (20) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : Studie van Mr Adams jeune.
- (21) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : Het Werkmansboekje.
- (22) Anton Bergmann : Idem.
- (23) Mr Pierre Vermeylen : Règles et Usages de l'Ordre des Avocats en Belgique, n° 1986.
- (24) Mr Pierre Vermeylen : Idem, n° 1807 en 1809bis.
- (25) Mr Pierre Vermeylen : Idem, n° 1975 tot 1978. Principiële Beslissingen van de Tuchtraad te Brussel : n° 704, 12.11.1945.
- (26) Mr Pierre Vermeylen : Ibidem, n° 1787.
- (27) Mr Pierre Vermeylen : Ibidem, n° 1807.
- (28) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : De eerste Bezoekers.
- (29) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : Uit het Studentenleven.
- (30) Mr Leo Lindemans : Het Taalgebruik in Gerechzaken — A.P.R. — p. 17.
- (31) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : Het Openbaar Ministerie tegen Plus en Stuyck.
- (32) Mr Théo Collignon : Initiation à la Pratique du Barreau, p. 71-86.
- (33) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : De Advocatenwereld.
- (34) Anton Bergmann : Ernest Staas, advocaat : Idem.
- (35) Mr Théo Collignon : Initiation à la Pratique du Barreau, 105-110.
- (36) Mr Théo Collignon : Idem, p. 110.
- (37) Mr Jacques Isorni : Je suis Avocat, p. 31.